

ALCELTROS WADA

DIVADLO PETRA BEZRUČE V OSTRAVĚ

Hádanky kolem Oswalda

Hádanky kolem Oswalda nepřestávají. V této hře je málo definitivního. Uvedl jsem co možná svědomitě všechna fakta, jež jsou k dnešnímu dni známá. Od atentátu na Kennedyho čas odkryl i zničil mnoho věcí. Ale je tady veliké tajemství. Jestli bylo více útočníků než jeden, jedná se o spiknutí. A pak je tady mlčení, velická prázdná stěna. Oswaldův duch, smutek toho člověka, jeho samota, hořká, zoufalá nenávist jeho srdce mě neustále odváděla ode všech údajů, od nekonečného žebříku pochybností. Zpočátku jsem se domníval, že je ode mne podlé myslet na Oswalda. Ztratili jsme Kennedyho, ne Oswalda — Oswald nebyl osobností století, byl jí Kennedy... Za několik měsíců jsem došel k závěru, že se nemohu smířit s faktem, že Oswald byl osamoceným útočníkem; zároveň se mi však zdálo, že v Oswaldovi se shromáždily všechny ty psychopatické znaky násilí, jež z člověka dělají násilníka. Cítím to stále a tato hra je pokusem zachytit tento problém — Oswaldovi schází určitý zlomek, typický pro izolovaného člověka, reagujícího na jediný impuls. Jsem si nyní jist jednou věcí a doufám, že touto hrou ji vyjádřím — Oswald byl samotář, nechával si své čtení i studie pro sebe, ale ani jednou, ani jedinkrát ve svém životě se k ničemu neodhodlal ze své vlastní vůle, podle své vlastní mlčenlivé a jediné volby; jeho činy nikdy neměly svůj původ v osamělosti, ale vždycky byly reakcí na něco.

Kdo je Lee Harvey Oswald? Američan John Clellon Holmes začal pozoruhodný článek o Oswaldovi těmito slovy: »Určitě nejsem jediný, kdo s takovým úsilím pročetl celou Zprávu jenom proto, aby porozuměl Oswaldovi, a tak se zbavil toho, co se hrozilo stát zhoubnou posedlostí.« Domnívám se, že pan Holmes pouze nahlédl do osmisetstránkové zprávy. Ujišťuji ho, že ta posedlost ještě vzroste, když člověk projde všech dvacet šest svazků — včetně zprávy — výpovědí a údajů Warrenovy komise. Holmes začíná s přesvědčením, že Oswald byl psychopat, že spáchal vraždu a že ji spáchal sám — a Holmes se ptá — »Jaká specifická potřeba, skrytá v tomto zvláštním muži, vyvolala tento zvláštní čin?«

Skoro jako při bezdůvodné vraždě v Camusově »Cizinci« přisuzuje Holmes Oswaldovi »nesmyslnou zlobu« a existencionalistické »odmítavé gesto ke skutečnosti, která — jak cítí — jej vypudila«. Holmes nás žádá, abychom se podívali na obraz odcizeného, bezbarvého individua tak cituprázdného a zvráceného jako tvorové vyskytující se v Dostojevského románech. Tento obraz má skutečně určitou věrohodnost, když na Oswalda myslíme ve stejném světle jako na další-

ho texaského námořníka, který se s malým arse-nálem zbraní vyšplhal na věž, klidně se posadil a postřílel čtrnáct lidí — čtrnáct malých, černých, nezřetelných stínů hluboko pod ním. Jako bezejmenný hrdina Barbussova »Pekla« je Oswald anonymní člověk vně společnosti, ostře oddělený od kontaktu s okolním světem, kterému schází totožnost a proto jediným činem kope do živoucího světa. Jediný násilný čin mu poskytne prostor a rozměr a perspektivu — nyní už má svoji totožnost. Najednou se prudce ocitneme přímo ve středu odcizení — Reich, Van Gogh a Nižinský; a prezident Kennedy je zapomenut, a my máme vhodně intelektuálské vysvětlení — a původní pochybnosti kolem prezidentovy smrti jsou opět zatlačeny:

Ve světle nových důkazů, jestliže tam Oswald shora střílel, nebyl sám. Odcizený muž si však pro takový zločin nevyhledává partnera. To je ten rozdíl, a velmi důležitý, protože tady nikde nic není, jenom mlhavé výpovědi. Oswald měl podivné přátelé a politické spojence; jestliže tedy měl při atentátu partnery — bez ohledu na to, jak pečlivě se kryli nebo jak vymazali stopy — ti »podivní přátelé a političtí spojenci« museli skutečně někde existovat. Chtěl bych citovat, jak Holmes vidí Oswalda — Holmes učiní lidský portrét člověka předtím, než si upraví Oswalda podle filosofického žargonu.

»Vykofeněný, bez tradice, bez otce, nemilovaný sobeckou egocentrickou matkou, citově vyšinutý nestálým společným životem, stěhující se bez přestávek z jednoho bytu do druhého, z města do města, vždycky tísnivě sám; hodiny zaplněné televizí a knihami, bez přátel a nežádoucích... bezejmenný městský muž z davu, který téměř vždy měl na tváři stejně prázdný polopohrdavý, zachmuřený výraz... opatrný, vznětlivý, vyhládlý, uzavřený... všude nešťastný... psychický žár neustále vyvolávající změny myslí... stovky obtížných »úředních dopisů sovětským úřadům ministerstvu námořnictva, FBI a téměř každému, dopisy jejichž jediným důvodem bylo vyjádřit a zaznamenat chameleonské změny jeho stavu. Jako mnozí z nás v tom zbyrokratizovaném světě hledal sám sebe ve fasciklu.«

Člověk by s tím málem souhlasil; zdá se, že je to přesné. Holmes položil prst na Oswaldův tep. Potom cituje Geneta — »Odmítám svět, který odmítá mne«, a Holmes opět ztrácí stopu; protože tak opuštěný muž, který vrací rány, aby se ujistil o své lidskosti, nepřipravuje spiknutí s jinými.

»Hluboká stopa zarputilého« může být v jádru mnohem spiklenečtější a tajemnější než všechny citové projevy jeho »samotářství«, nebo Oswaldův hlad »způsobený nedbalostí«.

Úryvky otázek a odpovědí jsem převzal doslova ze svazků »Zprávy. Warennovy komise« — výpovědi matky a manželky — a zdramatizoval jsem epizody, které obě ženy popisovaly. Historky, jež Marguerite a Marina vypravovaly, jsem nijak nezkreslil, ani jsem je zbytečně nerozehrál. Při psaní dialogů jsem se snažil věrně zachytit slova výpovědi obou žen. Při této práci — s Oswaldem zakotveným mezi matkou a manželkou — jsem se snažil reprodukovat bez jakéhokoliv pokřivení charakteru nebo věrohodnosti Lee Harvey Oswalda jako člověka. Je to mlčení tohoto muže, jež mě k tomu přimělo.

Michael Hastings.

Americká rapsódie (1)

Zítřka, no jistě, zítřka
zčistajasna přijde nový úspěch jako šaty na
velikonoce a neznámý a jiný osud,
konečně přijde život, na který je spolehnoutí,
vystoupí z dálkového aeroplánu s chromovanými
dvířky a s křídlem stříbrným a s oslnivým bílým
světlem.

Stříbřité hřmění opět nastane a přehluší
chorobní ticho, nový hromový rachot roztrhne
závěrečnou nevyšlovenou otázku a utopí poslední
němou, strašnou odpověď, rachejtle, rachejtle,
prskavky, ohňostroje vybuchnou v každém koutě
noci, hadi stříbrného ohně zahálí nicotu, která
čeká a čeká;

všude přilehne těsně ten jasný, třpytivý, stříbrný
závoj, schová to hluboké, černé, prázdné, strašné
dno světa, kam padají ti, kdo jsou osamělí nebo
mrtví,
nemocní nebo osamělí,

osamělí či ubozí,
slabí nebo šílení nebo prokletí nebo osamělí;
zítřka, no jistě, zítřka konečně určitě začneme žít.
a všude samý, samý smích,
solidní, stříbrný smích,
smích a pár jednoduchých pokynů a spolehlivá
záruka.

Americká rapsódie (2)

Nejdříve si člověk kouše nehty. Potom se znovu
učesá. A pak čeká. A čeká.
(Říká se, víš, že nejdřív člověk lže. A pak prý
krade, říká se. A potom, říká se, prý vraždí.)
To zvonek zacinká. A dovnitř vpadne Peg. A Bill.
A Jane. A doktor.

Nejdřív se povídá a kouří, poslouchají se zprávy
a maličko se pije. Pak se jde dolů po schodech.
A jde se na večeři, pak třeba do varieté, pak
někam do podniku, a pak se zas jde domů, a zase
do schodů, a zase spát.

Ale nejdříve se Peg začne hádat a doktor jí
odsekne. Nejdřív se tancuje to samé a pije to
samé, co se pilo včdycky.

A piano staví nad světem střechu z tónů.

A trubka v prostoru klene kupoli hudby. A buben
klade strop nad prostorem a časem, nad touto
nocí.

Potom se vykládají anekdoty. A pak se pláť. Pak
zase domů, spát.

Ale nejdřív do těch schodů.

A je ti teď, zlato, jak lezeš do schodů, je ti teď
pořád ještě, jako ti bylo tam?

Je ti zas tak, jako ti bylo ráno? A včera večer?
A večer přede včereš?

(Říká se, víš, že nejdřív prý člověk slyší hlasy.
A pak prý vidí myšky, říká se. A potom, říká se,
prý člověk kope, ječí a zuří.)

Anebo je ti tak: Co na tom sejde, o jeden večer
víc za celý život samých večerů?

Co na tom sejde, o jednu smrt víc, o jedno
přátelství, o jeden rozvod nebo dva nebo tři?
Nebo čtyři? Nebo pět?

O jednu tvář víc mezi tou spoustou tváří, o jeden
život víc mezi tolika milióny životů?

Ale nejdřív, zlato, jak lezeš do schodů a počítáš
(a vychází jich pořád stejně), nenapadlo tě,
někdy nebo někde, nic jiného?

To kvůli tomuhle, zlato, se člověk narodil, aby
tohle cítil, dělal a byl?

KENNETH FEARING

Přeložil Stanislav Mareš

Vážení předplatitelé,

děkujeme Vám za Vaši milou přízeň v sezóně 1966 — 67.

Byli jste spokojeni s repertoárem?

Zaujali Vás naši herci a jednotlivé inscenace?

Jestliže ano — stačí vyplnit přihlášku, kterou
Vám zašleme v měsíci květnu.

Připravujeme:

**Komédie o umučení a slavném vzkříšení
Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista.**

Manfred Hausmann: **Lilofee**

Luigi Perandello: **Sicilská komedie**

Vratislav Blažek: **Šeherezáda**

John Kesselring: **Dvě tety a tučt (Jezinky
Bezinky)**

J. P. Sartre: **Orestes (Mouchy)**

Alois Jirásek: **Lucerna**

F. M. Dostojevskij: **Idiot**

Viktor Hugo: **Ruy Blas**

Alexander Fadějev: **Mladá garda**

Carlo Goldoni: **Sluha pro dva pány**

Matěj Kopecký: **Kurando a Špádolino aneb
spolek vrahů ze švábského pomezí**

V sezóně 1967—68 uvedeme pro předplatitele osm
z uvedených titulů

Informace o předplatném obdržíte:

v návštěvníckém odd. DPB, Gottwaldova 120,

Ostrava 1, tel. 29028

pokladna DPB — Dům kultury VŽKG,

Gottwaldova třída, Ostrava 1, tel. 51 422

Divadlo Petra Bezruče v Ostravě

Michael Hastings

Mlčení Lee Harveye Osvalda

Cinoherní studie o dvou dílech

Výprava: **Miroslav Melena**

Režie: **Zdeněk Pošival**

Hudba: **Jan Tomšíček**

Tazatel Jiří Zach

Lee Bohuslav Cvančara

Marina Blanka Meierová

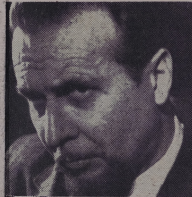
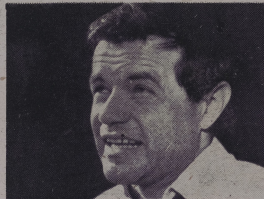
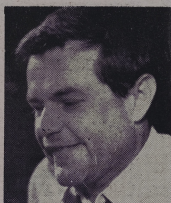
Marguerite Štěpánka Ranošová

Představení řídí Lída Naarová

Text sleduje Marie Minská

Přestávka po 1. dílu

Premiéra v Divadle Petra Bezruče dne 28. dubna 1967

Bohuslav Cvančara
Blanka Meierová
Jiří Zach
Blanka Meierová

Celá hra je snahou nalézt Lee Harveye Oswald. Snažil jsem se, aby se v ní nevyskytl záměrný předsudek k faktu, zabil-li Oswald Kennedyho nebo ne; tento druh zjištění si vyžádá ještě příliš mnoho úvah a zatím není možné vyslovit nestranný závěr.

Michael Hastings

Oswald?

Oswald?

Oswald?

Panu Hastingsovi nešlo o to, aby cokoliv fakticky dokazoval, přestože velmi úzkostlivě z faktů vycházel. Pokouší se postihnout člověka jisté doby. Vzhledem k tomu, že tuto dobu bezprostředně žijeme my sami, asi velmi těžko nepodlehne me touze srovnávat pravdy. Co se týče pravd sepsaných komisemi, právníky či novináři, nezbude, než je pominout a přes vrozenou netrpělivost si počkat. Alespoň prozatím. O jedné pravdě však víme zcela bezpečně: Oswald byl skutečný člověk a žil přesně v té době, kterou tak zvláštním způsobem žijeme my.

Zdeněk Pošíval

